

UN POETA MEDIEVAL EMPORDANÈS

BERNAT MIQUEL ERA EL FILL DEL SENYOR DEL CASTELL DE PALAU-SATOR

Pel maig de 2009, la venerable col·lecció Els Nostres Clàssics de l'Editorial Barcino va publicar l'edició de *Sis poetes del regnat d'Alfons el Magnànim*, en un suculent volum de tres-centes pàgines, a cura de Jaume Torró, professor de la Universitat de Girona. El treball d'edició del professor Torró és el fruit d'una quinzena d'anys de treball dedicats a omplir un dels diversos forats que la nostra història literària presenta encara com a conseqüència d'anys d'oblit, de desídia i, diguem-ho tot, de menyspreu i fins de persecució.

MIQUEL DESCLOT > TEXT

La feina dels nostres erudits molt rarament té repercussió pública, i al capdavant potser més val que sigui així, si més no mentre el ressò mediàtic es mantingui als nivells de misèria intel·lectual en què es mou avui. Però en un país com el nostre, sempre a mig fer –o a mig desfer, per dir-ho clar–, semblaria que el fet de restaurar un dels nínxols de la nostra història literària que estaven per explorar hauria hagut de desvetllar un interès i una atenció que, no sé si dir *naturalment*, no ha tingut. El periodista Manuel Cuyàs explicava a *El Punt*, el 5 de juliol, que la roda de premsa convocada per Carles Duarte –director de la Fundació Lluís Carulla, que acull l'editorial fundada l'any 1924 per Josep Maria de Casacuberta– per tal de presentar la novetat es va iniciar amb un sol repre-

El fet de restaurar un dels nínxols de la nostra història literària que estaven per explorar hauria hagut de desvetllar més interès

sentant de la premsa; en Cuyàs mateix s'hi va afegir una mica més tard, per arribar a sumar-ne dos! Ni l'ensopegat eslògan ideat per a l'ocasió, «Ausiàs March no estava sol», va ser capaç d'atreure cap més periodista a un acte que en un veritable país hauria estat un motiu de celebració nacional; a casa nostra, en canvi, una presentació de luxe a càrrec del curador de l'obra, Jaume Torró, de la prologuista, la professora Lola Badia, mentora de Torró, i de l'esmentat Carles Duarte es va convertir en una classe particular per a dos periodistes, dos!

Ausiàs March no estava sol?

Val a dir que l'eslògan «Ausiàs March no estava sol» és tan fallaciós com qualsevol altre recurs publicitari («On no hi ha publicitat resplendeix la veritat», venia a dir un agut i premonito-

>> *Palau-sator, vist
des de Fontclara.*

ri aforisme de *La Codorniz* de fa mig segle). És ben cert, com demostra el volum de què parlem, que en el seu temps hi havia altres poetes exercint en un català més o menys aprofitat en terres de la Corona d'Aragó, però això no canvia gens ni mica el fet que la figura gegantina d'Ausiàs March fos una individualitat completament solitària, no tan sols en territori de parla catalana, sinó fins i tot en el context europeu contemporani: la veritat és que, de la generació d'Ausiàs March, no hi ha en tot el continent cap poeta que se li pugui comparar, com ja va reconèixer el professor anglès Arthur Terry en el pròleg que va escriure per a la seva antologia de l'escriptor, publicada a Edimburg l'any 1976, on el qualificava com «el millor poeta que escriu a Europa entre Chaucer i Villon».

Els sis poetes publicats per Jaume Torró són, doncs, escriptors menors al costat d'un March o fins i tot d'un Jordi de Sant Jordi, tots dos contemporanis seus. La qual cosa no lleva cap mèrit a l'obra d'edició de les seves poesies, ans al contrari, per tal com una literatura no és feta només dels seus caps de brot, sinó també de tot el coixí d'autors menors que han fet possible la florida de

les branques més altes, així com una serralada no consta només dels pics més alts sinó de tots els turons i comes i valls que els acompanyen i els sostenen.

Els poetes que el professor de la Universitat de Girona ens posa a l'abast són Lluís de Requesens, Bernat Miquel, Martí Garcia, Rodrigo Dies, Lluís de Vila-rasa i Francesc Sunyer. Això no vol dir que les poesies d'aquests poetes no s'haguessin publicat mai abans (de fet, es poden trobar totes al web de la Universitat de Nàpols: <http://www.ri-alc.unina.it/indice.htm>), sinó que Jaume Torró s'ha consagrat a fornir-ne ara una edició crítica que no tan sols n'estableixi un text fiable, sinó que situï en la història els sis autors, que en alguns casos només eren un nom en un cançoner manuscrit medieval. El fet que

**El poeta havia de ser
nét del secretari del
rei Pere el Cerimoniós,
també anomenat
Bernat Miquel**

Torró s'hagi passat quinze anys treballant-hi s'explica perquè aquesta feina exigeix hores i hores de rebuscar entre centenars de documents escampats en arxius dispersos, i reconstruir la informació que s'hi obté fragmentàriament com qui compon un d'aquells gegantins trencaclosques de cinc mil peces que farien perdre la paciència de qual-sevol de nosaltres. En aquesta feina detectivesca, Torró s'afegeix a una tradició que, a través de la seva mestra Lola Badià, es remunta a Martí de Riquer, sens dubte el més il·lustre i fecund dels detectius de la nostra història literària.

Un veí de Palau-sator

Si m'he decidit a escriure en una revista de divulgació com la present sobre un llibre que pot semblar reservat als filòlegs és perquè la feina d'investigació del professor Torró m'ha deparat una sorpresa que m'ha afectat personalment. I és que un dels sis poetes presentats, Bernat Miquel, després que l'estudiés el posés al mapa (i aquest cop es pot dir de manera literal), ha resultat inesperadament veí meu, en terres del Baix Empordà. És una manera de dir, és clar, perquè tot i que ja fa un quart de segle que vaig plantar arrels al veïnat de Fontclara, al

municipi de Palau-sator, de fet no hi visc permanentment. Però, en rigor, tampoc sembla que el poeta Bernat Miquel hi residís gaire, si és que hi va arribar a viure una hora o altra. Quedem, doncs, que és només una manera de parlar.

Fins fa poc, d'aquest Bernat Miquel no en sabíem sinó que n'havíem heretat dues poesies, conservades en un cançoner medieval a la biblioteca de la Universitat de Saragossa. Després de les hàbils perquisicions de Jaume Torró, que naturalment no cal que detallem aquí, podem concloure que el poeta havia de ser nét del secretari del rei Pere el Cerimoniós, també anomenat Bernat Miquel, que entorn del 1380 havia esdevingut senyor del castell de Palau-sator, i fill d'encara un altre Bernat Miquel, successor del primer en la senyoria del castell. Fa tot l'efecte que aquella família es va dedicar a emplenar el món de Bernats per donar feina i perplexitat als estudiosos de sis segles més tard. El cas

>> *Vista general de Palau-sator, amb el castell al cim.*

és que el poeta, tercer portador conegut d'aquells nom i cognom, no va heretar el castell de Palau-sator, senzillament perquè tenia un germà més gran, Pere Miquel, a qui va correspondre aquella senyoria. Com tants fills segons de l'aristocràcia de l'època, doncs, aquell tercer Bernat Miquel es va haver de buscar la vida a la cort, on va esdevenir tan bon «doctor en lleis» com home d'armes, particularment apreciat pel rei Alfons en totes dues condicions. És més que probable, doncs, que el nostre poeta no residís al castell de Palau-sator sinó en els anys de la infantesa.

Fa l'efecte que la família es va dedicar a emplenar el món de Bernats per donar feina als estudiosos de sis segles més tard

Un poeta de dues poesies?

Com en altres llocs i èpoques (la nostra en queda ben exclosa, com hi ha món!), una de les habilitats cortesanes valorades en aquell temps era justament la d'escriure versos i compondre poesies. No sabem mai si Bernat Miquel va produir gaires poesies més que les dues que ens n'han pervingut, però el que és gairebé segur és que, almenys en els seus anys de formació, s'hi va exercitar a consciència, perquè les que li podem llegir denoten no tan sols un bon coneixement de la tradició poètica en la qual s'inseria, sinó també una digníssima expertesa en l'execució. La primera, una perfecta demostració de cortesia i de ciència escolàstica, és una lloança del rei, llarga d'una vuitantena de versos, que comença amb la cobla o estrofa següent: «A Déu primer, qui és causa causant, / tot comprenent e per si incomprendible, / genolls ficats, estic llaor donant / com ha format rei tan inconcencible, / sobrepujant tots los qui són mortals / de seny, saber, poder e valor tanta / e de virtuts qui dites són morals, / que sol pensar l'enteniment m'espanta». Una poesia de circumstàncies, en efecte, a anys llum de la urgència d'expressió d'Ausiàs March, però resolta amb saviesa i elegància. A la segona poesia, una cançó d'amor més propera al món de March, el nostre poeta potser ocasional s'hi mostra fins i tot com un virtuós de l'ofici: «Per molt pensar só en un pensament / vengut tan fort que la pensa em desvia; / per molt pensar só entrat en la via / dels caminants, e per mi no sabent; / per molt pensar estic fora de tent / acostant-me de punt en punt al dia; / per molt pensar a la mort consentria, / fi de tots mals e per mi no tement».

Per als qui estimem les nostres lletres, siguem pocs o molts, és francament sorprenent –i reconfortant– trobar-se de manera tan insospitada amb un veí d'aquesta categoria a tocar de casa, encara que sigui amb tants segles de retard. Donem-ne les gràcies a la perícia i la paciència del professor Jaume Torró, que ens l'ha presentat.

Miquel Desclot és poeta.